

TUKEA TYÖKYKYYN JA OPPIMISEEN TYÖURAN ALUSSA

Erityistukea tarvitsevan nuoren tukikäytäntöjen
kehittäminen työpaikalle

Johanna Korkeamäki

Kimmo Terävä

Terhi Korkiala

Kuntoutussäätiö

Julkaisija: Kuntoutussäätiö
Pakarituvantie 4–5
00410 Helsinki
www.kuntoutussaatio.fi

Helsinki 2015
978-952-5961-47-8 (pdf)

www.kuntoutussaatio.fi/julkaisut/

Työsuojelurahasto
Arbetskyddsfonden
The Finnish Work Environment Fund

TUKEA TYÖKYKYYN JA OPPIMISEEN TYÖURAN ALUSSA

Erityistukea tarvitsevan nuoren tukikäytäntöjen
kehittäminen työpaikalle

Johanna Korkeamäki

Kimmo Terävä

Terhi Korkiala

Sisällys

Tiivistelmä

1 Lähtökohta ja taustat	7
Nuoret matkalla työelämään	7
Oppimisvaikeudet työelämässä	8
2 Tavoitteet	10
3 Hankkeen käytännön toteutus ja tulokset	11
Tutkimuksen tulokset	12
Kehittämistyön toteutus	13
Kehittämistyön tuloksia	14
4 Johtopäätökset	15
Lähteet	17

Tiivistelmä

Johanna Korkeamäki, Kimmo Terävä, Terhi Korkiala: **Tukea työkykyyn ja oppimiseen työuran alussa – Erityistukea tarvitsevan nuoren tukikäytäntöjen kehittäminen työpaikalle.** Kuntoutussäätiö. Helsinki 2015.

Nykyajan työelämä on muuttunut yhä vaativammaksi. Työelämässä tarvitaan monitaitoisuutta, joustavuutta, sosiaalisia ja kommunikatiivisia kykyjä.

Nuorten pääseminen ja kiinnittyminen työelämään ovat tärkeitä nuoren koko elämänhallinnan kannalta. Nuorten siirtymistä työelämään voidaan pitää kriittisenä osatekijänä nuoren syrjäytymiskehityksen kannalta. Nuorilla, joilla on sosiaalisia ongelmia, sairautta tai työkykyrajoituksia on kohonnut riski jäädä pysyvästi työmarkkinoiden marginaaliin ja ulkopuolelle, ja siten heillä on kohonnut pitkäkestoisen sosiaalisen syrjäytymisen riski.

Erilaisista syistä johtuvat oppimisvaikeudet heijastuvat entistä selvemmin työuraan, kun uuden oppimisesta on tullut itsestäänselvyys monella alalla. Teknologian ja tuottavuuden kehitys on nostanut vaatimuksia koulutus- ja työmarkkinoilla ja esimerkiksi ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta työmarkkinoille kiinnittyminen on aiempaa vaikeampaa.

Tässä hankkeessa tavoitteena on ollut tuottaa tietoa siitä, minkälaista tukea työuransa alkutaipaleella olevat nuoret tarvitsevat. Yksi hankkeen keskeinen tarkoitus oli myös lisätä tietoisuutta oppimisvaikeuksista ja niiden tunnistamisesta niin esimiesten, perehdyttäjien kuin työterveyshuollonkin keskuudessa. Hanke muodostui tutkimusosiosta sekä käytännön kehittämistyöstä yhteistyöyrityksessä.

Hankkeessa tehtiin kyselytutkimus (n=259) kaupan ja varastoalan alle 35-vuotiaille työntekijöille. Nuoret toivoivat enemmän palautetta, hyvää perehdytystä ja ennaltaehkäisevää tukea työkykyyn. Perinteisen työhön opastamisen ohessa nuoret toivoivat, että myös työyhteisöön mukaan ottamisesta pidettäisiin huolta. Kyselyn perusteella koulu- ja oppimisvaikeuksia esiintyy kaupan ja varastoalalla keskimääräistä enemmän. Itseraportoidut kouluvaikeudet olivat yhteydessä keskimääräistä alhaisempaan työkykyyn.

Kehittämistyössä keskityttiin nuorten tukikäytäntöihin työpaikalla ja oppimisvaikeuksien tunnistamiseen erityisesti työterveyshuollossa. Kehittämistyön keskeisiä tuloksia oli Onnistuneesti työelämään! -opas, jonka rakentamisessa käytettiin apuna hankkeen aikana saatuja kokemuksia ja tietoja. Oppaassa kuvataan kyselyn ja haastattelujen perusteella nuorten toiveita ja odotuksia työelämästä. Oppaassa myös kerrotaan oppimisvaikeuksista ja annetaan vinkkejä niiden tunnistamiseen ja erilaisten tukikeinojen käyttöön. Lisäksi järjestettiin työpajoja ja koulutusta esimiehille, perehdyttäjille, työsuojelulle ja työterveyshuololle.

Työsuojelurahasto ja Raha-automaattiyhdistys rahoittivat tutkimus- ja kehittämishankkeen.

1 Lähtökohta ja taustat

Nykyajan työelämä on muuttunut yhä vaativammaksi. Työelämässä tarvitaan monitaitoisuutta, joustavuutta, sosiaalisia ja kommunikatiivisia kykyjä (Ilmarinen ym. 2006). Valtaosa työntekijöistä käyttää nykyisin tietokonetta, ja käsiteltävän informaation määrä on kasvanut jatkuvasti. (Müller ym. 2006.)

Erilaisista syistä johtuvat oppimisvaikeudet heijastuvat entistä selvemmin työuraan, kun uuden oppimisesta on tullut itsestäänselvyys monella alalla. Teknologian ja tuottavuuden kehitys on nostanut vaatimuksia koulutus- ja työmarkkinoilla, ja esimerkiksi ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta työmarkkinoille kiinnittyminen on aiempaa vaikeampaa. (Simpura ym. 2008, 250–251.)

Nuoret matkalla työelämään

Nuorten työllistämisen merkitys työurien pidentämisessä. Sen lisäksi, että tuetaan työurien jatkumista vanhemmalla iällä, tulisi työuran alkua aikaistaa ja siten pidentää työuraa myös sen alkupäästä. Siksi on keskeistä tukea nuorten työkykyä ehkäisemällä esimerkiksi mielenterveydellisiä työkyvyttömyyden syitä ja vahvistaa nuorten työhön kiinnittymistä. Muita keskeisiä työurien pidentämiseen vaikuttavia seikkoja, jotka vaikuttavat yhtälailla kaiken ikäisiin työntekijöihin, ovat terveyden edistäminen, tuen tarjoaminen vaikeasti työllistyville ryhmille sekä osaamiseen ja johtamiseen panostaminen kaikissa työuran vaiheissa. (Kauppinen ym. 2012, 19.)

Nuorten työmarkkinoilla kokemat ongelmat liittyvät usein vaikeuksiin ensimmäisen työpaikan saamisessa, lyhytaikaisiin työsuhteisiin ja joillekin puutteisiin koulutuksessa. Koulutuspaikan hakeminen voi viedä aikaa eikä koulusta työelämään siirtyminen suju aina mutkattomasti. Tavallista nuorten työelämässä onkin työsäö-, työnhaku- ja opiskelujaksojen päällekkäisyys ja limittyminen. (Keinänen 2011, 66.)

Myönteiset kokemukset työuran alkutaipaleella tukevat nuoren hyvinvointia ja edistävät oman paikan löytämistä työelämässä (Keinänen 2011, 61). Nuorten työkyvyille suurimpia riskejä ovat matala peruskoulutus ja työttömyys. Peruskoulutuksen puutteiden paikkaaminen sekä työhön kiinnittymisen edistäminen ja tukeminen ovat nuorten työkyvyn turvaamisen kulmakiviä. (Seitsamo ym. 2006, 254.) Aiempi tutkimus osoittaa nuorten kantavan huolta työssä jaksamisestaan tulevaisuudessa. (Myllyniemi 2014, 81)

Työkykyyn positiivisesti vaikuttavia ulottuvuuksia ovat iän ohessa sukupuoli, hyvä fyysinen kunto, koetun elämänlaadun positiivisuus, tyytyväisyys omaan terveyteen sekä työssä koettu arvostus ja jonkinlainen aikaansaamisen ilo. Negatiivisesti puolestaan vaikuttavat vähäinen peruskoulutus, työn suuri fyysinen kuormittavuus sekä työn henkinen rasittavuus. (Seitsamo ym. 2006, 249.) Laadullisessa tutkimuksessa työssä jaksamista kuormittavaksi kokemukseksi nuoret ovat kuvailleet esimerkiksi työyhteisön ulkopuolelle jäämisen (Issakainen 2014, 42). Työelämän sukupolvena nuoria yhdistää tunne kaoottisuudesta ja yksinäisyydestä työssä. Nykyisessä työelämässä nuori sukupolvi on enemmän yksin kuin ehkä koskaan ennen koko palkkatyöyhteiskunnan historiassa. (Järvensivu & Nikkanen 2014, 194–195.) Nuorten kohdalla työkykyä tukevaa toimintaa tulisi kohdentaa sekä työyhteisötason tekijöihin että oman terveyden ja ruumiillisen kunnatason ylläpitämiseen. (Seitsamo ym. 2006, 253)

Omalta työltään nuoret odottavat ennen kaikkea mielekkyyttä, kiinnostavuutta ja sitä, että työ vastaa heidän osaamistaan. Nuorille on tärkeää myös saada kehittyä työssään. Työn ja työajan pitäisi kuitenkin välillä joustaa ja olla tasapainossa perheen ja vapaa-ajan kanssa. Nuoret haluavat työskennellä osana yhteisöä, joissa he kokevat olevansa tasa-arvoisia ja arvostettuja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 23.)

Nuoret uskovat kouluttautumisen merkitykseen työelämässä. Vuosina 1980–1990-syntyneiden sukupolvea luonnehtiviksi piirteiksi on tutkimuksissa havaittu halu uuden oppimisen mahdollisuuksiin sekä ymmärrys kouluttautumisen merkityksestä. He tiedostavat, että oppiminen ja kouluttautuminen eivät lopu valmistumiseen, vaan ne ovat jatkuvasti meneillään olevia prosesseja. (Järvensivu & Nikkanen 2014, 258.) Tätä tukevat muun muassa vuoden 2013 Nuorisobarometrin tulokset, joiden mukaan suurin osa nuorista uskoo vahvasti siihen, että koulutus parantaa olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia. Kaksi kolmesta uskoo myös jatkuvan kouluttautumisen välttämättömyyteen työelämässä pysymisen kannalta. (Myllyniemi 2014, 66.)

Kansainvälisen aikuistutkimuksen (PIAAC) mukaan suomalaisten perustaidot, lukutaito, numerotaito ja tietotekniikkaa soveltava ongelmanratkaisutaito, ovat useimpiin muihin maihin verrattuna erinomaiset. Etenkin nuoriin ikäluokkiin kuuluvat ovat taidoiltaan maailman parhaimmistoa. (Malin ym. 2013, 27.) Hyvät perustaidot antavat mainion pohjan ammatillisen osaamisen kehittämiseksi ja ne harjaantuvat ja säilyvät parhaiten silloin, kun niitä käytetään sekä työssä että vapaa-ajalla. Elinikäinen oppiminen auttaa varautumaan työelämän muutoksiin. Uusien tehtävien omaksuminen helpottuu, kun osaaminen on ajan tasalla. (Lyly-Yrjänäinen 2013, 59)

Nuorten yhteiskuntatakuuta koskevassa työryhmämuistiossa nostetaan vahvasti esille pelkän perusteen suorittaneiden nuorten asema tulevaisuuden työmarkkinoilla. Nuorista työttömistä työnhakijoista noin kolmasosa on pelkän perusopetuksen varassa. Kaiken kaikkiaan työttömien joukossa on kaksinkertainen määrä perusasteen tutkinnon suorittaneita työllisiin verrattuna. Elinkeinoelämän rakennemuutoksen edessä ja työn tuottavuuden kasvaessa uusissa työpaikoissa edellytetään yhä parempaa osaamista. Samanlaisesti katoaa vähemmän tuottavia työpaikkoja, joissa ei tarvita ammatillista koulutusta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 15.)

Myös työelämän ulkopuolella olevien nuorten psyykkisten voimavarojen ylläpitämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä esimerkiksi alle 30-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä noin 60 prosentilla on mielenterveyden ongelmia. (Seitsamo ym. 2006, 253.) Keskeistä on, miten oppilashuolto ja nuorten terveyspalvelut voivat kaventaa jo nuoruudessa alkavia sosioekonomisia terveyseroja, jotka myöhemmällä iällä heijastuvat muun muassa varhaisena eläkkeelle siirtymisenä. Myös kuntoutuksella voidaan merkittävästi ehkäistä mielenterveysongelmista kärsivien nuorten selviytymistä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 17.)

Oppimisvaikeudet työelämässä

Oman haasteensa nuorille työntekijöille voivat tuoda erilaiset oppimisvaikeudet, jonka tiedetään vaikuttavan koulutuksen pituuteen ja työhön kiinnittymiseen. On havaittu, että useilla elämäntilanteilla lapsuuden ja nuoruuden aikaisten oppimisvaikeuksien vaikutuksia ei kyetä täysin kompensoimaan. Ne saattavat osaltaan haitata sosiaalista elämää ja kaventaa yksilön mahdollisuuksia niin koulutus- kuin työuralla. Oppimisvaikeuksia ei tulisikaan tarkastella vain kouluikään liittyen vaan on syytä ottaa huomioon, että ne heijastuvat myös koulun päättymisen jälkeiseen elämään aikuisiässä. (Lavikainen ym. 2006, 402)

Oppimisvaikeuksia pidetään yhtenä suurimpana vammairyhmänä, joka on samalla myös vähiten huomioitu ja ymmärretty työpaikoilla (Mpofu & Watson 1999). Oppimisvaikeuksiin liittyvä tuen tarve ilmenee erityisesti erilaisissa työelämän murroskohdissa, joita ovat esimerkiksi uuden työn aloittaminen, työn muutokset sekä ikääntyminen. Myös myönteisillä työelämäkokemuksilla on suuri merkitys oppimisvaikeuksia kokeville. (Korkeamäki 2010.). Oppimisvaikeuksista kertominen ja niiden puheeksi otto voi kuitenkin olla hankalaa työntekijälle (Price ym. 2007).

Kansainvälisen lukutaitotutkimuksen mukaan suomalaisista aikuisista 15 prosentilla on lukutaidossaan sellaisia vaikeuksia, jotka vaikeuttavat heidän oppimistaan, työllistymistään ja työntekeään sekä vähentävät aikuisopiskelua ja opiskeluhaluja. Työelämässä heikko lukutaito yhdistyy usein työtehtäviin, joissa ei tarvitse lukea. Tällöin ihmiset eivät itse tunnista heikkoa lukutaitoaan. (Linnakylä ym. 2000.)

Varsinaisia lukemisen ja kirjoittamisen erityishäiriöitä (lukihäiriö) arvioidaan olevan noin viidellä prosentilla väestöstä. Tarkkaavuushäiriöitä taas esiintyy 4-7 % väestössä. Oppimisvaikeuksien ja tarkkaavuushäiriöiden yhteydessä esiintyy tutkimusten mukaan erilaisia mielenterveyden ongelmia ja työllistymisvaikeuksia muuta väestöä useammin (esim. Stein ym. 2011).

Tutkimusta oppimisvaikeuksista työelämässä on vähän sekä Suomessa että kansainvälisesti. Kuntoutussäätiö kartoitti oppimisvaikeuksien huomioimista Pohjoismaisilla työpaikoilla. Kartoituksen mukaan Suomessa on vähemmän tietoa oppimisvaikeuksista ja niihin liittyvistä tukikeinoista kuin muissa Pohjoismaissa. (Puumalainen ym. 2014.) Kansainvälisesti on tutkittu muun muassa oppimisvaikeuksien kohdentumista tietyille ammattialoille (Taylor & Walter 2003), oppimisvaikeuksien yleisyyttä yrittäjillä (Logan 2009) sekä syrjinnänvastaisen lainsäädännön toteutumista lukivaikeuden ja muiden oppimisvaikeuksien kohdalla (esim. Gerber & Price 2003).

2 Tavoitteet

Tukea työkykyyn ja oppimiseen työuran alussa -hankkeen tavoitteena oli tuottaa soveltavaa tutkimusta nuorten työkyvyn tukemisesta sekä oppimisvaikeuksien tunnistamisen ja työelämässä jatkamisen keinoista.

Hankkeessa oli myös tarkoitus kehittää organisaatioon perehdyttämiseen ja esimiestyöhön liittyviä nuorten työkykyä tukevia käytäntöjä. Yhtenä tavoitteena oli lisäksi saada tietoa nuoren tarvitsemasta tuesta, välineistä ja työjärjestelyistä, joilla nuori voi työskennellä täysivaltaisena työyhteisön jäsenenä. Nuorten oppimisvaikeuksien kanssa painiville oli hankkeessa mahdollisuus saada yksilöllistä tukea ja ohjausta.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli myös kehittää työpaikan ja työterveyshuollon käytäntöjä, joilla voidaan tunnistaa nuoren työuraansa aloittavan työntekijän oppimisvaikeuksia ja erityistuen tarvetta. Työpaikan työterveyshuolto olikin tiiviisti mukana kehittämistyössä sekä työpaikan käytäntöjä kehitettäessä että yksittäisen oppimisvaikeuksista kärsivän työssä jatkamista suunniteltaessa.

Hankkeen tavoitteena oli myös lisätä esimiesten ja työpaikan työsuojeluhenkilöstön osaamista tuottamalla opas, jonka avulla he voivat suunnitella tukikeinoja nuorille työssä aloittaville.

3 Hankkeen käytännön toteutus ja tulokset

Hanke jakautui kahteen osioon, tutkimukseen ja kehittämistyöhön. Nämä nivoutuivat tiiviisti yhteen ja tutkimuksessa saatuja tietoja hyödynnettiin välittömästi kehittämistyössä.

Hanke alkoi suunnitteluprosessilla yhdessä yhteistyökumppani Keskon kanssa. Keskosta mukana olivat Keslog, K-Citymarket ja Keskon työterveyshuolto. Tällöin myös rakennettiin projektiryhmä (6 henkilöä Keskosta ja 2 henkilöä Kuntoutussäätiöstä). Hankkeen seurantaryhmänä toimi projektiryhmä lisättynä 5 henkilöllä (2 henkilöä Keskosta, 2 henkilöä Kuntoutussäätiöstä ja yksi TSR:stä).

Suunnittelun jälkeen tehtiin haastatteluja 20 henkilölle (työnohjaajia, esimiehiä, nuoria) ja haastattelujen tuloksia raportoitiin mm. seurantaryhmälle. Haastatteluja käytettiin tukena myös kyselyn laadinnassa ja muussa hankkeen toiminnan suunnittelussa.

Tutkimuksen toteutus

Hankkeen yhteydessä toteutettiin kyselytutkimus nuorten työkykyyn vaikuttavista asioista ja koettujen koulu- ja oppimisvaikeuksien ilmenemisestä kaupan ja varastoalalla. Koska oppimisvaikeuksia on tutkittu vähän työelämässä, kysely toimii myös oppimisvaikeuksia koskevana pilottiselvityksenä.

Kysely toteutettiin keväällä 2014 kahdessa hankkeessa mukana olevassa työpaikassa (kauppa ja varasto). Kysely kohdistettiin alle 35-vuotiaisiin. Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä työpaikan tietokoneella. Vastaus oli työntekijöille vapaaehtoista. Tutkimuksen tiedonkeruu on ollut arvioitavana Kuntoutussäätiön eettisessä toimikunnassa.

Kyselyyn vastasi 258 nuorta työntekijää, jotka olivat 18–34 vuotiaita. Vastaajista naisia oli 97 henkilöä ja miehiä 161.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin ristiintaulukointia. Erojen merkitsevyyttä tutkittiin χ^2 -testillä. Aineiston analyysissä on käytetty SPSS-tilasto-ohjelmaa. Analysoimme vastaajien arvioita omasta työkyvystään sekä koetusta terveydentilasta, työelämätiedon määrästä ja lähteistä sekä aikomuksista hakeutua koulutukseen. Lisäksi tutkimme kouluaikana ilmenneiden vaikeuksien suhdetta vastaushetken työkykyyn ja suunnitelmiin koulutukseen hakeutumisesta.

Lisäksi hyödynnettiin kyselyn avoimien vastausten sisältöä. Avoimet vastaukset käsitelivät työpaikkaa ja työterveyshuoltoa koskevia kehittämissuhteita,

Taulukko 1. Perustiedot vastaajista.

		Frekvenssi (N)	Prosenttia %
Ikä	18–25-v.	165	64
	26–34-v.	93	36
	Yhteensä	258	100
Sukupuoli	Nainen	97	38
	Mies	161	62
	Yhteensä	258	100
Äidinkieli	Suomi	242	94
	Ruotsi	6	2
	Jokin muu	10	4
	Yhteensä	258	100
Koulutus	Peruskoulu	29	11
	Ammattitutkinto	101	39
	Lukio tai korkeakoulututkinto	128	50
	Yhteensä	258	100
Työuran pituus nykyisellä työntekijällä	Alle vuoden	66	26
	1-3 vuotta	95	37
	4-5 vuotta	34	13
	Yli 5 vuotta	63	24
	Yhteensä	258	100

Tutkimuksen tulokset

Alle 35-vuotiaille työntekijöille tehdyn kyselyn avoimien vastausten perusteella nuoret kaipaavat kannustavaa ja valmentavaa johtamista. Nuoret toivoivat enemmän palautetta, hyvää perehdytystä ja ennaltaehkäisevää tukea työkykyyn. Perinteisen työhön opastamisen ohessa nuoret toivoivat, että myös työyhteisöön mukaan ottamisesta pidettäisiin huolta. Useimmiten mainitut työelämätiedon lähteet olivat esimies, perehdytys ja työtoverit.

Nuoret toivoivat vaikutusmahdollisuuksia oman työnsä kehittämiseen. Monipuolisilla työtehtävillä koettiin olevan motivoiva vaikutus. Työsuhteen jatkuva epävarmuus koettiin työmotivaatiota alentavana, ja vakituisia työsuhteita toivottiin nuorillekin lisää.

Kyselyn perusteella kaupan ja logistiikan alalla oppimisvaikeuksia esiintyy keskimääräistä useammin. Koettuja kouluvaikeuksia raportoi 27 prosenttia kyselyyn vastanneista, kun väestötasoisessa tutkimuksessa kouluvaikeuksia raportoi 16 prosenttia (ks. Lavikainen ym. 2006). Kyselyssä havaittiin myös yhteys keskimääräistä heikomman työkyvyn ja koettujen kouluvaikeuksien välillä, samoin kuin työkyvyn ja saadun erityisopetuksen välillä.

Lähes puolet työkykynsä heikommaksi kokeneista työntekijöistä (n=29) raportoi koettuja kouluvaikeuksia. He kokivat myös ongelmista kertomisen olevan vaikeampaa työpaikalla, enemmän ongelmia ohjeiden ymmärtämisessä sekä kokivat työelämää koskevan tietämyksensä muita heikommaksi.

Kyselyn perusteella nuoret ovat kiinnostuneita kouluttautumaan työn ohessa ja myös työnantajan tukemat lyhyetkin koulutukset kiinnostivat. Kyselyyn vastanneet kaipasivat tietoa siitä, miten kouluttautuminen voi viedä omassa työssä eteenpäin.

Koulutukseen hakeutumista vaikeutti eniten työn ja vapaa-ajan yhdistämisen vaikeus sekä tiedon puute koulutus- ja opiskeluvaihtoehtoista. Miehet raportoivat naisia useammin, että heillä ei ollut riittävästi tietoa koulutusvaihtoehtoista. Kielteiset koulutuskokemukset (20 %) rajoittivat koulutuksen hakeutumista oppimisvaikeuksia (17 %) useammin kouluvaikeuksia kokeneilla vastaajilla. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä.

Tarkemmat tulokset raportoidaan erillisessä artikkelissa (Korkeamäki & Korkiala, tulossa).

Kehittämistyön toteutus

Hankkeen tavoitteissa kehittämistyö jaettiin kahteen eri osaan, jotka olivat:

- a) Nuoren työntekijän tukikäytäntöjen kehittäminen työpaikalla.
- b) Oppimisvaikeuksien tunnistaminen työelämässä ja työntekoa helpottavien käytäntöjen kehittäminen
- c)

Käytännön kehittämistyössä nämä osa-alueet nivoutuivat yhteen. Kysely- ja haastatteluaineistojen perusteella pyrittiin löytämään kumppaneina olleiden työpaikkojen keskeisiä haasteita, joita erilaisissa työpaikoissa pyrittiin edelleen purkamaan ja löytämään niihin ratkaisuja. Kehittämistyö tehtiin sekä kaupan- että varastoalan työpaikassa.

Aluksi valituille esimiehille ja työsuojeluhenkilöstölle pidettiin työpajat keväällä 2014. Näissä käytiin läpi juuri tehdyn kyselyn alustavia tuloksia ja kerrottiin, mitä oppimisvaikeudet ovat. Esimiehet saivat tämän perusteella työstää ryhmissä omia kokemuksiaan ja miten ne vastasivat kyselyn tuloksia.

Seuraavan työpajan aiheena elokuussa 2014 oli jo yrityksessä voimassa olevat työkyvyn tuen mallit ja se, miten ne huomioivat nuoren työntekijän.

Perehdyttämiskäytäntöihin keskityttiin syksyllä 2014 kahdessa erillisessä työpajassa. Keskeistä oli löytää perehdyttämisen kehittämiskohteet ja myös ratkaista niitä. Perehdyttämisen perusteet olivat molemmissa työpaikoissa kunnossa, mutta yksittäisiä kehittämiskohteitakin löytyi.

Työterveyshuollolle rakennettiin omat valmennukset, jossa keskeisinä teemoina olivat oppimisvaikeuksien tunnistaminen työuran alussa ja tukikäytäntöjen kehittäminen.

Lisäksi kaksi työntekijää ohjattiin hankkeen aikana neuropsykologisiin tutkimuksiin, joista toinen toteutui.

Onnistuneesti työelämään! -oppaan valmistuttua perehdyttäjille ja esimiehille järjestettiin valmennusta, jossa kerrattiin hankkeen tuotoksia ja miten opasta voi käyttää apunaan niin perehdytyksessä kuin ylipäänsä nuoren vastaanottamisessa työelämään.

Kehittämistyön tuloksia

Kehittämistyön keskeisiä tuloksia oli Onnistuneesti työelämään! -opas, jonka rakentamisessa käytettiin apuna hankkeen aikana saatuja kokemuksia ja tietoja. Oppaassa kuvataan kyselyn ja haastattelujen perusteella nuorten toiveita ja odotuksia työelämästä. Oppaassa myös kerrotaan oppimisvaikeuksista ja annetaan vinkkejä niiden tunnistamiseen ja erilaisten tukikeinojen käyttöön. Keskeisessä roolissa oppaassa ovat myös perehdyttäminen ja esimiehen rooli nuoren tukijana. Oppaaseen liittyi myös konkreettisia apuvälineitä, jotka ovat saatavana myös erillisenä infokorttina. Korttien aiheet olivat seuraavat: A) Oppimisvaikeuksien tunnistuslista ja tukikeinot B) Tervetuloa töihin – perusasioita työelämän alkuun. C) Apua keskusteluun nuoren kanssa työstä ja työhyvinvoinnista.

Kehittämistyön keskeinen teema oli perehdyttäminen. Työpajoissa pohdittiin paitsi parempia perehdyttämiskäytäntöjä, niin myös nuoren tilannetta ylipäänsä. Tällöin nousikin esiin, että monella työuransa aloitavalla nuorella on varsin heikot tiedot työelämästä. Tämä on otettava huomioon myös perehdyttämisessä: perinteisen työtehtäviin ja työsuojeluun liittyvien asioiden perehdyttämisen lisäksi on kerrottava perusteellisesti myös työajoista, palkasta, lomien muodostumisesta ja muista työelämän perusasioista. Työpajoissa nousi myös esiin, että nuorten siviilielämän ongelmat näyttäytyivät aikaisempaa useammin työssä, joten esimieheltä vaaditaan uutta herkkyyttä tarpeen mukaan myös käsitellä näitä asioita.

Hankkeessa mukana olleiden yhteistyökumppaneiden perehdytyksen perusta oli kunnossa. Kehittämiskohteina nähtiin mm. erillinen kertauspäivä, joka pidettäisiin n. kuukauden päästä alkuperehdytyksestä. Näin nuori uskaltaisi ja osaisi paremmin ottaa mahdollisesti epäselviä asioita esiin. Ylipäänsä korostettiin avoimen ja luottamusta herättävän ilmapiirin merkitystä. Myös perehdytysmateriaalin selkeyttämiseen ja selkokielistämiseen kaivattiin ja saatiin työpajoissa apua.

Työterveyshuollon kanssa tehdyn yhteistyön keskeisiä saavutuksia oli ylipäänsä oppimisvaikeuksia käsittelevän tiedon jakaminen työterveyshuoltoon. Samalla annettiin mm. erilaisten tunnistuslistojen myötä käytännön työkaluja työterveyshuollon henkilöstölle oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi. Näin työterveyshuolto on entistä paremmat mahdollisuudet työhöntulotarkastusten ja sairauskäyntien yhteydessä kiinnittää huomiota myös mahdollisiin oppimisvaikeuksiin ja käynnistämään toimet tarvittavaan tukeen.

4 Johtopäätökset

Hankkeessa nostettiin oppimisvaikeudet esiin työelämän ja sen kehittämisen kannalta. Hankkeen kehittämistyössä havaittiin, että monille esimiehille ja perehdyttäjille oppimisvaikeudet ovat varsin vieras asia yleisyydestään huolimatta. Hankkeen myötä yhteistyöryityksessä osataan paremmin tunnistaa oppimisvaikeuksia ja ymmärrys niiden merkityksestä työelämän kannalta on lisääntynyt. Huomion kiinnittäminen esimerkiksi työpaikan kirjallisiin materiaaleihin auttaa lukivaikeuksien ohella esimerkiksi vieraskielisiä työntekijöitä.

Hankkeen kokemukset osoittavat, että oppimisvaikeuksiin kohdistuvalla tiedolla on selkeä tarve työelämässä. Tutkimustulokset vahvistavat kuvaa siitä, että myös nuorilla oppimisvaikeudet voivat olla yhtenä taustatekijänä vaikuttamassa työkykyyn ja työssä selviytymiseen. Kaikkien oppimisvaikeuksia ei tunnusteta koulussa.

Työurien jatkamiseksi nuorien työelämään pääsyyn on kiinnitettävä edelleenkin huomiota. Nuorten työelämävalmiuksien kehittämiseen olisi panostettava jo ennen työelämään siirtymistä, mutta viimeistään ensimmäisessä työpaikassa. Hankkeessa nousi esille ikäjohtamisen merkitys nuorten kannalta. Minkälaisia keinoja työpaikalla tarvitaan, jotta nuoret pääsevät paremmin työelämään? Minkälaisia konkreettisia keinoja työpaikoilla on yhdistää vanhempien työntekijöiden osaaminen ja nuorten taidot?

Hankkeen kehittämissosiossa kiinnitettiin huomiota erityisesti perehdytyksen kehittämiseen. Tärkeänä nähtiin, että perehdyttäjiä koulutetaan ja että perehdyttäjillä on mahdollisuus keskinäiseen vuorovaikutukseen. Näin saadaan laadukkaampaa perehdytystä ja myös perehdyttäjät voivat jakaa ideoita keskenään.

Oppimisvaikeudet ovat työelämässä vieras asia. Kun oppimisvaikeudet huomioidaan perehdytyksessä ja työjärjestelyissä, voidaan lisätä työn tehokkuutta ja työntekijöiden jaksamista. Oppimisvaikeudet on tärkeää tunnistaa yhtenä mahdollisena riskitekijänä työkykyongelmien taustalla ja koulutukseen hakeutumista rajoittavana tekijänä.

Tärkeää olisi tutkia, miten oppimisvaikeudet näkyvät vanhemman väestön kohdalla työelämässä. Tarvitaan väestötasoista tutkimusta, joka huomioi myös erilaiset oppimisen vaikeudet työolojen tutkimuksessa. On tärkeää selvittää oppimisvaikeuksien roolia työkykyongelmien taustalla, kun osaamisvaatimukset kasvavat ja toisaalta oma jaksaminen iän myötä vähenee. Myös käytännön kehittämistyön kannalta olisi keskeistä huomioida työn muutostilanteissa oppimisvaikeudet. Koulutuksen ja tiedotuksen merkitys korostuu siten myös oppimisvaikeuksien kohdalla.

Tulosten yleistämistä rajoittaa, että kyseessä on kohtuullisen pieni, valikoitu otos. On kuitenkin huomioitavaa, että tulokset ovat johdonmukaisia Terveys 2000 -aineiston kanssa. Näyttääkin siltä, että koetut kouluvaikeudet ja oppimisvaikeudet olisi tarpeen sisällyttää työkykyä ja työoloja koskeviin tutkimuksiin. Jatkossa on tarpeen selvittää, mistä oppimisvaikeuksia kokeneiden heikompi työkyky johtuu. Ovatko kysymyksessä jo kouluaikana alkaneet hyvinvointiongelmat ja mikä merkitys on työoloilla? Entä mikä merkitys koetuilla kouluvaikeuksilla on vanhempien työntekijöiden keskuudessa?

Koulutuksen merkityksen ja osaamisvaatimusten kasvaessa myös työterveyshuollon olisi hyvä tunnistaa oppimisvaikeudet mahdollisten työkykyongelmien yhtenä taustatekijänä. Myös koulutusmahdollisuuksista tarvitaan lisää tietoa. Oppilaitosten olisi tärkeää kiinnittää huomiota nuorten työelämäntietoon ja pyrkiä

mahdollistamaan myönteiset koulutuskokemukset. Työpaikoilla taas olisi tärkeää lisätä joustavia mahdollisuuksia työn ja opiskelun yhdistämiseen.

Osaamisvaatimusten kasvun myötä oppimisvaikeudet voivat nousta vahvemmin esille myös työelämässä. Oppimisvaikeudet ovat yleisiä ja vaikuttavat työuraan, mutta ovat sekä tutkimuksessa että käytännön ratkaisuisissa alitunnistettuja.

Lähteet

Gerber P, Price L (2003) Persons with learning disabilities in the workplace. What we know so far in the American with Disabilities Act era. *Learning Disabilities Research and Practice* 18 (2), 132–136.

Ilmarinen J, Gould R, Järvisalo J & Järvisalo J (2006) Työkyvyn moninaisuus. Teoksessa Gould R, Ilmarinen J, Järvisalo J & Koskinen S (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Eläketurvakeskus, 17–34.

Issakainen M (2014) Masennuksen kokeneet nuoret työelämässä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:25.

Järvensivu A, Nikkanen R (2014) Työelämän sukupolvien tärkeimmät muutkokemukset ja pärjäämisstrategiat. Teoksessa Järvensivu A, Nikkanen R Syrjä S (toim.) (2014) Työelämän sukupolvet ja muutoksissa pärjäämisen strategiat. Tampere: Tampere University Press.

Kauppinen T, Mattila-Holappa P, Perkiö-Mäkelä M, Saalo A, Toikkanen J, Tuomivaara S, Uuksulainen S, Viluksela M, Virtanen S(toim.) (2012) Työ ja terveys Suomessa 2012. Seurantatietoja työoloista ja työhyvinvoinnista. Helsinki: Työterveyslaitos. Saantitapa [20.2.15]: http://www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/tyo_ja_terveys_suomessa/Documents/Tyo_ja_Terveys_2012.pdf

Keinänen P (2011) Nuorten työllistyminen: pettymyksiä ja onnistumisia. Teoksessa Pietiläinen M (toim.) (2011) Nuori tasa-arvo. Helsinki: Tilastokeskus.

Korkeamäki J (2010) Aikuisten oppimisvaikeudet. Näkökulmia selviytymiseen. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 83. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Korkeamäki J, Korkiala T (tulossa) Nuoren työelämäntieto, työkyky ja koetut kouluvaikeudet työuran alussa. Julkaisematon käsikirjoitus.

Lavikainen H, Koskinen S, Aro H, Kestilä L, Lyytinen H, Martelin T, Pensola T, Rahkonen O, Aromaa, A (2006) Kouluvaikeuksien yleisyys ja yhteydet aikuisiän elämäntilanteeseen ja koettuun terveyteen. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006):4, 402–410.

Logan J (2009) Dyslexic entrepreneurs. The incidence; their coping strategies and their business skills. *Dyslexia* 15 (4).

Linnakylä P, Malin A, Blömqvist I, Sulkunen S (2000) Lukutaito työssä ja arjessa. Aikuisten kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Lyly-Yrjänäinen M (2013) Työolobarometri – Syksy 2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 32/2014. Saantitapa [20.2.15]: http://www.tem.fi/files/40839/TEMjul_32_2014_web_09092014.pdf

Malin A (2006) Suomessakin on heikkoja lukijoita. Teoksessa Leskelä L, Virtanen H (toim.) Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 15–31.

- Malin A, Sulkunen S, Laine K (2013) Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia. PIAAC 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2013:19. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki.
- Mpofu E, Watson E (1999) Learning disabilities in adults. Implications for rehabilitation intervention in work settings. *Journal of Rehabilitation* 65 (3), 33–41.
- Müller K, Juntunen J, Liira J & Lönnqvist J (2006) Aivot ja muuttuva työelämä. *Suomen Lääkärilehti* 61 (27–31), 2951–2959.
- Myllyniemi S (2014) Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisu.
- Puumalainen J, Laisola-Nuotio A, Ala-Kauhaluoma M (2014) Oppimisvaikeudet työpaikoilla. Raportti kartoituksesta ja sen tuloksista. Nordplus Aikuiskoulutushanke. Työväen Sivistysliitto.
- Price L, Gerber P & Mulligan R (2007). Adults with learning disabilities and underutilization of the Americans with Disabilities Act. *Remedial and Special Education* 28 (6), 340–344.
- Seitsamo J, Tuomi K, Ilmarinen J (2006) Nuorten työkyky. Teoksessa Gould R, Ilmarinen J, Järvisalo J, Koskinen S. (toim.) (2006) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000-kyselyn tuloksia. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Simpura J, Moisio P, Karvonen S, Heikkilä M (2008) Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio P, Simpura J, Karvonen S, Heikkilä M (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 250–253.
- Stein D, Blum N, Barbaresi W (2001) Developmental and behavioral disorders through the life span. *Pediatrics* 128 (2), 364–373.
- Taylor K, Walter J (2003) Occupation choices of adults with and without symptoms of dyslexia. *Dyslexia* 9, 177-185.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012) Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012. Helsinki. Saantitapa [20.2.15]: https://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_%282%29.pdf
- Wilson A, Deri Armstrong C, Furrie A, Walcot E (2009) The mental health of Canadians with self-reported learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities* 42 (1), 24–40.

TUKEA TYÖKYKYYN JA OPPIMISEEN TYÖURAN ALUSSA

Erityistukea tarvitsevan nuoren tukikäytäntöjen
kehittäminen työpaikalle

Kuntoutussäätiö

